

МЕЃУЈАЗИКОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ НА ГЕРМАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО МАКЕДОНСКИОТ КОРПУС НА МЕЃУЈАЗИК (МАКОР)

Билјана Ивановска

4.1 Вовед

Целта на овој труд е да се даде преглед на поткорпусот на германскиот меѓујазик на македонските изучувачи на германски како странски јазик. Именуваниот поткорпус е составен од устен (говорен) јазик на македонските изучувачи на германски како странски јазик, кој е создаден со инструментот *игра по улоги* изведени кај студентите по германистика на Катедрата по германски јазик и книжевност на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Наменет е за контрастивнолингвистички, но и за монолингвистички проучувања на меѓујазикот на изучувачите на странскиот јазик (германски). Тоа е прв поткорпус за усниот германски јазик во рамките на МАКОР (Македонскиот корпус на меѓујазикот на изучувачите по странски јазици) – прв корпус на меѓујазик на изучувачи по странски јазик (германски) во Република Северна Македонија, и со тоа придонесува за неговата актуелност и популарност во однос на лингвистичките и контрастивните јазични проучувања. Со овој труд се прави обид да се претстават формите на обраќање, поздравување и сигналите за привлекување внимание во истражуваниот корпус.

МАКОР е составен од три поткорпуса: поткорпус на македонските изучувачи на англиски како странски јазик, поткорпус на македонските изучувачи на германски како странски јазик и поткорпус на македонските изворни говорители. Поткорпусот е достапен на <https://ff-korpus.zabava.mk>.

Нашата замисла беше да се создаде корпус на усниот меѓујазик на македонските изучувачи на германски како странски јазик кој ќе има за цел да ги актуализира корпусните јазични истражувања во Република Северна Македонија и по можност да се надгради и да се збогати со јазичен материјал од овој вид на учесници од другите научни институции во нашата држава (другите државни и приватни Универзитети), кои ќе најдат интерес за вакви научно-истражувачки анализи.

Овој поткорпус се однесува на говорниот меѓујазик на македонските изучувачи на германски како странски јазик (МИГЈ). На студентите им беа дадени 6 јазични ситуации (формални и неформални) изразени преку говорниот чин *одбивање* и целта беше да се постигнат колку е можно повеќе неконтролирани говорни ситуации од кои ќе можеме да извлечеме заклучоци во однос на правилното јазично усвојување на германскиот како странски јазик. Јазичните ситуации беа претставени преку говорниот чин одбивање, и тоа: одбивање на покана, на барање и на понуда.

Корпусот МАКОР, воопшто, овозможува пребарување по зададена јазична единица, при што корисникот ја добива околината/јазичното опкружување на бараниот елемент во цела реченица. Корисникот впишува во делот предвиден за тоа одредена лексема, а по притискање на копчето за пребарување се добиваат сите изведенки од таа единица и се добива преглед на параграфот или текстот каде се јавува оваа лексема. Пример: со впишување на лексемата *haben* се добива следниов параграф како целина од изразите на двата испитаника (119 и 120, игра по улоги 4Гер):

Испитаник 119:

Guten Tag!

Испитаник 120:

Guten Tag!

Испитаник 119:

Wie geht's du?

Испитаник 120:

Ich bin sehr gut. Und wie geht's Ihnen?

Испитаник 119:

Danke(.), ich auch. Ich habe eine Frage für dich.

Испитаник 120:

*Mmm-hmm Sagen Sie mir bitte, mm-hmm welcher Problem **haben** Sie?*

Испитаник 119:

Mmm-hmm Könntest du bitte mir ein bißchen Geld ausleihen?

Испитаник 120:

Ich möchte dir Geld ausleihen, aber ich...jetzt habe ich kein Geld bei mir, ich habe mein Geld zu Hause vergessen.

Испитаник 119:

Aber ich brauche (.) nur (.) 50 Denar.

Испитаник 120:

Entschuldigung, aber ich habe kein Geld.

Испитаник 119:

Gut.

Испитаник 120:

Gut. ((lacht))

Овој корпус ќе може да послужи како основа за научни истражувања, за подготовка на семинарски трудови, за дипломски работи како и за магистерски тези од областа на истражувањата на меѓујазикот кај македонските изучувачи на германски и англиски како странски јазици.

Идејата на овој корпус е да се прошират и да се збогатат корпусните истражувања и надвор од границите на Р. Северна Македонија и истите да послужат за афирмација и популаризирање на монолингвалните и контрастивните јазични проучувања.

4.2 Преглед на досегашните корпусни истражувања

Корпусот претставува збир на текстови, кои служат како основа за истражување на одредени јазични феномени. Станува збор за компјутерски збир на текстови кои најчесто се обемни по својата форма, што овозможува полесна и побрза машинска обработка на истражуваните податоци и статистичка анализа на одредени јазични единици, нивните флективни форми и контекстите (опкружувањата каде тие се појавуваат), т.е. колокациите во чиј состав истите се среќаваат.

Корпусот може да обработува одреден временски период и со тоа може да се користи за истражување и за решавање на одредени лингвистички проблеми. На пример, познатиот FRANTEXT корпус на пишаниот јазик содржи 4500 литературни текстови на францускиот јазик од 12 до 21 век. Наменет е за развојот на пишаниот јазик или за опишување на јазичните особености во одредени литературни правци. Но, постојат и корпуси за усниот јазик во форма на транскрибирани интервјуа (ESLO, CLAPI), потоа корпуси за јазикот од интернетот (TWITA, WaCky), за јазикот на младите (COLA), итн. Пред да се истражи еден јазичен феномен треба да се има предвид фактот дали избраниот корпус покажува репрезентативност за дадените истражувачки прашања. За да се зголеми репрезентативноста, корпусите можат да се ограничат на одредени области или, пак, јазичните истражувачи и научници самостојно да собираат податоци за свој, личен корпус. Македонскиот корпус на меѓујазик (МАКОР) беше креиран со цел да се создаде голема база за задоволување на истражувачките и на педагошките потреби поврзани со изучувањето на англискиот и на германскиот јазик како странски јазици. Во неговото креирање учествуваша Факултетот за информатика и Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Во современиот германски јазик (од германско говорно подрачје), исто така, може да се користи корпусот за контрастивни јазични анализи. Како пишан корпус во германскиот јазик се среќаваат: „Das Wortauskunftssystem zur deutschen Sprache in Geschichte und Gegenwart“ „„DWDS-Kernkorpus, Korpus der Berlin-

Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften“, „Projekt Deutscher Wortschatz Hamburg Dependency Treebank“, корпусот на Институтот за германски јазик во Манхајм, „IDS-Korpora“, COSMAS II, KorAP, LIMAS-Korpus“, das Deutsche Referenzkorpus (DeReKo), австрискиот корпус „Korpus Südtirol“ и др.

4.3 Употреба на корпусот за прагматички и научно-истражувачки цели

Јазичните корпуси можат да се користат во различни научни дисциплини, главно во лингвистиката и во науката за книжевноста, како и во оние области кои се ориентирани кон истражување на општествените и хуманистичките науки, потоа во етнологијата, антропологијата и сл. Корпусот е средство со кое во одреден јазик и јазична варијација можат да се опишат одредени јазични феномени. Тој, исто така, служи како извор за истражување на одредени јазични прашања во областа на социолингвистиката.

Во науката за јазикот се користат текстови од живите јазици, според одредени јазични критериуми. Се покажа дека корпусните истражувања можат да се користат во испитувањата и во анализите што се вршат во областа на лексикологијата, терминологијата, предавањето и усвојувањето на странскиот јазик, како и во преведувањето.

Традиционално гледано, корпусот е збир на јазични единици: пишани или говорни примероци на зборови, реченици, фрази или текстови. Денеска, корпус може да биде секој збир на примероци, на пример јазични единици од интеракцијата меѓу говорник-соговорник, видео фрагменти, елементи за одржување на информацијата, итн. Корпусот се собира со цел да се учи од тој збир на собран материјал, со можност од него да се ексцерпираат важни потребни информации. Соодветни примери, правила и модели можат да бидат систематизирани и анализирани со помош на корпусните истражувања.

Употребата на корпусот за научно-истражувачки цели може да биде од корист во следниве области:

- јазичното истражување со помош на корпус може да опишува и анализира феномени од одредени суб-лингвистички дисциплини (на пример: когнитивна лингвистика, системско функционална лингвистика, социолингвистика и анализа на дискурс);
- употребата на корпусните истражувања и методи со цел да се одговорат прашања од различни дисциплини во општествените и хуманистичките науки (антропологија, литература, криминологија и здравствена наука);
- можна поврзаност помеѓу методите на корпусните истражувања и методите од другите јазични и нејазични субдисциплини, на пример, дискурсна анализа поврзана со корпус;
- опишувањата засновани на корпусните истражувања со јасно „применета“ димензија се фокусираат на имплементација на промените на ниво на

практиката и нејзина апликативна примена, на пример: јавно здравствена комуникација, форензична лингвистика и јазична педагогија;

- корпусните истражувања служат за презентација на оригинални и емпириски истражувања и клучни методолошки проблеми.

Свеста за употребата на корпусните истражувања во научно-истражувачки и педагошки цели во Р. Северна Македонија постојано се зголемува помеѓу наставниците по странски јазик, истражувачите на странските јазици, корисниците, студентите и изучувачите на странски јазици, мултипликаторите, како и сите оние кои се занимаваат и покажуваат интерес за корпусни анализи и истражувања од секаков тип.

4.4 Форми на обраќање, поздравување и сигнали за привлекување внимание во македонскиот јазик

Во емпирискиот дел од овој труд посветуваме посебно внимание на формите за обраќање, поздравување и сигналите за привлекување внимание кои беа анализирани и забележани во истражуваниот корпус. Во англиската литература формите на обраќање и сигналите за привлекување внимание се означуваат како елементи кои по својата функција служат како почетни знаци за воспоставување контакт со соговорникот и се важни за секој говорен чин (посебно за говорниот чин одбивање), но во науката за прагматиката на меѓујазикот на нив се придава мало внимание. Формите на обраќање и сигналите за привлекување внимание играат важна улога во комуникацијата. Во дискурсна анализа тие се нарекуваат како иницијатори/пачетоци (елементи кои служат за отворање), фрази за отворање на говорниот чин и во зборовната комуникација се од посебно големо значење.

И покрај вниманието кое овој говорен чин го привлекува во областа на општествените науки, денеска сè уште не постои општа дефиниција за *поздравувањето* и *обраќањето* и не постои систематичен начин кој може да го опише овој говорен чин во одредено јазично опкружување. Сепак, лингвистите се обидуваат да го опишат поздравувањето и обраќањето во различни јазици и различни култури со укажување на хипотезите кои објаснуваат што поздравувањата прават за и како тие влијаат врз комуникантите.

Малиновски (Malinowski, 1923, во Nodoushan, 2006, стр. 3) го дефинира изразувањето на поздравувањето со „Како си (сте) / здраво“ („How do you do“) како посебен вид говорен чин кој го нарекува „фатична комуникација“¹ односно вид на говорен чин каде врските во комуникацијата се прават со размена на едноставни зборови. Овие зборови не разменуваат значење, наместо

¹ Фатична комуникација – воспоставување контакт меѓу говорникот и соговорникот.

тоа тие исполнуваат социјална функција. Слични изрази на ова би биле: „schönen Tag“ – „tolle Tage“ и сл.

Јакобсен (Jacobsen, 1960, стр. 357) цитирано во Меи (Mei, 1993, стр. 220) го прифаќа терминот на Малиновски за „фатична комуникација“ за идентификација на комуникативна размена за воспоставување на контактот. Поздравувањата се таков вид на размена. Примеров е позајмен од романот на Дејвид Лоџ (David Lodge) „Paradise News/Новини“ и прашањето „Како сте оваа вечер господине“ поставено од слугинката Дарлет се смета за фатична комуникација за слугинката, додека за болното лице Бернард (британски турист на Хаваи) се смета за прашање за неговата благосостојба.

Дефиницијата која предизвикува проблеми за антрополозите како Дуранти е онаа прифатена од Серл и Вандервекен (Searle & Vanderveken, 1985, стр. 215). За нив, поздравувањата се маргинални илокуциски чинови бидејќи немаат пропозициска содржина. На пример, во поздравот „Hallo“, говорникот покажува познавање со соговорникот на учтив начин. Поради тоа „поздравувањето“ се дефинира како учтив показател/маркер за познавање со кој говорникот го пресретнува соговорникот.

Во следниот дел од трудот се обидуваме да ги сублимираме поставките кои ги сретнавме при анализата на овој говорен чин во македонскиот јазик. Тука споменуваме контрастивни, но и еднојазични говорни студии кои се однесуваат на говорниот чин поздравување, но и на обраќањето како често користена „конкурентна форма на поздравувањето“. Сековска-Анѓеловиќ (2014, стр. 253-254) во делот комуникативни обрасци во деловната кореспонденција ги наведува најфреквентните воведни, средишни и завршни формули кои се употребуваат при изработка на деловно писмо во италијанскиот јазик со соодветен превод на македонски. Таа ги прикажува македонските преводни еквиваленти на воведните, средишните и завршните формули кои се употребуваат при составувањето на понуда и порачка во италијанската деловна кореспонденција, како едни од најмногу употребуваните деловни писма при деловното работење. Како воведни поздрави таа ги наведува: *почитуван господине, почитувана госпоѓо, почитувани дами и господа, почитувани*. Како завршни поздрави авторката ги наведува: *Срдечни поздрави. Со особена почит. Срдечно Ве поздравувам. Со почит. Примете ги нашите срдечни поздрави*.

Во Дигиталниот речник на македонскиот јазик (ДРМЈ) како синоними на глаголот *поздрави* се среќаваат: *здрави* (св.), *испрати* (св.), *кимне* (св.), *ракува* (несв.), *реафирмира* (св. и несв.) Како колокации се јавуваат: [зам] *поздрави* [сврз] *поздрави*, [гл] *поздрави*, [чест] *поздрави* [имн] *поздрави*, *поздрави* [предл], *поздрави* [имн], *поздрави* [сврз], *поздрави* [зам], *поздрави* [прид], *поздрави* [прил], *поздрави* [бр], *поздрави* [гл], *поздрави* [чест], *поздрави* [изв]. Именката *поздрав* во ДРМЈ (вид збор: именка, машки род) има значење на: зборови и вообичаено движење, гест (со рака, глава, тело) при средба или разделба како израз на пријателство, почит или формална пристојност. Како

примери се наведени: *Поздрав за добредојде. Срдечни и пријателски поздрави.* Како второ значење се јавува: *подарок, симболична порака како знак за почит или за милост.* Како примери се наведени: *поздрав ти праќам шарена шамија, да ја носиш да не ме заборавиш. Тој ми даде чоколадни бонбони и скап пијалак, поздрав од мајка му.*

Николовска (2013, стр. 2) се обидува преку формите за обраќање и именување да покаже дека менталитетот на еден народ се отсликува во семејните односи и тие можат да се изразат од една страна преку именските форми за обраќање, а од друга страна преку определбите кои се јавуваат покрај нив. Стоевска-Денчова (2009, стр. 11–12), за терминологијата на сродство пишува: „терминологијата на сродство е систем на термини, формиран во согласност со структурата на сродството; ова е една комплексна материја, која е предмет на интерес како на лингвистиката (бидејќи е дел од јазичниот фонд), исто така и на општествените науки, пред сè на етнологијата.“ Таа опишува два типа термини за сродство: „Се разликуваат два типа термини за сродство – реферативни, со кои се диференцираат роднинските врски и се изразува степенот на роднинската блискост и вокативни (вклучувајќи ги и формите за обраќање), со кои се определуваат нормите на однесување меѓу сродниците, моралната и социјалната дистанца во однос на возраста и степенот на сродство.“ Со оглед на тоа што предмет на наше интересирање се формите на обраќање (и поздравување), посебно интересни ќе бидат за нашите анализи термините за предикативно обраќање во македонскиот јазик (говорителот користи одделни именски групи за да го окарактеризира соговорникот, на пример: *Злато мое / mein Schatz*) споредени со оние во германскиот јазик (обраќање во македонскиот јазик при кое се дава одредена квалификација на оној кому му се обраќаме, за што пишува Минова-Ѓуркова Л. 1994, стр. 110).

Во Правописот на современиот македонски јазик (ПСМЈ 2017, стр. 80) се даваат објаснувања кои се однесуваат на поздравувањата од правописен и од интерпункциски аспект. Поздравите што содржат два или повеќе зборови во македонскиот јазик се пишуваат разделено. Пр.: *добар ден, добро утро, добра ноќ; добре дојде, добре ми дојде, добре најдов, добре (ми) те најдов; до видување, до гледање; со здравје, со добро;* но, се пишува со цртичка: *здраво-живо,* или слеано: *добровечер* (покрај *добра вечер*); *добарденот, здравоживото.* Вообичаено, во однос на интерпункцијата, извичник се пишува по поздрави, како и по зборови или изрази со значење на учтивост, љубезност, погрдноост, предупредување и сл.: *Здраво! Ние пристигнавме. – До видување! – Поздрав! – Ви благодарам! – По Вас, госпоѓо! – Повелете, ве молам! – Интересно! – За никаде! – Срамота! – За среќа! – Убавина! – Убавица на мајка! – Бесрамник! – Лажго низаеден! – Внимание! – Опасност! – Забранет пристап!* (ПСМЈ, стр. 90) Со запирки се izdelуваат поздрави, здравици, желби, зборови или изрази на учтивост и на различни видови реакции и сл.: *Здраво, уште еднаш! – Добар ден, може да влезам? – До следната средба, до видување!*

– *Ќе дојдам утре, чао!* – *Пријатен престој, нашиот персонал ви е на располагање!* (ПСМЈ, стр. 99)

Една од основните одлики на македонскиот стандарден јазик во сферата на правоорот се акцентските целости и клитичките изрази. Поимот акцентски целости се однесува на поврзување (синтагми) на два збора носители на акцентот изговорени со еден акцент, како во следните случаи на поздравување и обраќање: Поздрави: *до вид'ување, до гледање, г'обар ден, добр'о утро, добр'а вечер, г'обра ноќ, добр'е дојде, добре г'ојдовте, здрав'о-живо*. Минова-Ѓуркова (1994) во делот Реченични еквиваленти како третата група реченични еквиваленти ги вклучува: поздравите (*Добар ден!*; *Здраво!*; *Чао!*), различни видови реакции (*Да!*; *Аха!*; *Добро!*; *Не!*; *Никако!*; *Како не!*), здравици (*На здравје!*), желби (*Сè најубаво*), пароли, клетви, пцости и сл.

Миленковска (2016, стр. 52–58) во својата магистерска теза пишувајќи за прагматичките теории во интерпретацијата на директните и индиректните говорни чинови во македонскиот јазик врз примери од драмскиот дискурс, се надоврзува на илокуциската сила на изразот дека искажувањето може да бара различни видови и степени на учтивост. Во тој контекст Лич (Leech, 1983, 1985) сугерира четири основни илокуциски функции според тоа како се поврзуваат со општествената цел за воспоставување и одржување на пристојност конкурентност, дружељубивост, соработка и конфликт; под дружељубивост - се вклучуваат чинови како: покана, честитање, понуда, заблагодарување, поздравување и сл., каде што е потребна позитивната учтивост. Па така, употребата на јазикот, пред сè, е општествен облик на лингвистичко однесување. Се состои од подредени секвенци на искажувања направени од неколку говорители чијашто тенденција е преку својата вербална интеракција да постигнат заедничка дискурзивна цел како што е дискусија по одредено прашање, заедничка одлука како да реагираат на одредена ситуација, преговарање, консултирање или уште поедноставно да разменуваат поздрави и разговараат по сопствена волја. Заради термилошка погодност, овие подредени секвенци се нарекуваат како говорни чинови конверзации (Миленковска 2016, стр. 58).

Истражувачкиот труд на Димовска (2017) е од областа на компаративната паремиологија. Авторката ги детектира и ги толкува потенцијалните паремиолошки форми, во избор на соодветни (за темата) бугарски епски песни, во корелација со македонски паралели, кои во суштина го имаат Крале Марко (и не само овој лик) како споделена (балканска) фигура на меморија. Трудот покажува кои паремиолошки форми се присутни (или отсутни) во епското сиже на селектираните песни и прави обид да се даде контекстуален коментар. Истражувањето се темели врз методи соодветни за избраната тема. Таа ги анализира, меѓу другото, и изразите на поздравување во анализираната песна кои служеле како признаци за некогашниот начин на комуникација меѓу луѓето, а не само како искази во функција на клетви или на благослови.

4.5 Форми на поздравување и обраќање во германскиот јазик

Формите на поздравување и на обраќање во различни јазици и култури се различни. Во некои култури поздравувањето се врши преку ракување, некаде со прегрнување, со допир, со наклонување, со допир на носот, преку бакнување на усните и сл. Поздравувањето може да биде со ракување или, пак, со контакт на погледот преку очите. Ракувањето како начин на поздравување е многу распространето во Европа, но и надвор од нејзините граници, на пример, во Јамајка, во Доминиканската Република или во Обединетите Арапски Емирати. Во некои делови на Кина луѓето се поздравуваат со ракување, но во некои делови со наклонување. Притоа, се одржува одредена дистанца со избегнување на контакт со погледот. Во Јужна Америка вообичаено е допир по рамото како начин за поздравување. Во Франција вообичаен е бакнежот во левиот и во десниот образ. Поздравувањето со бакнување се среќава во Белгија и во Португалија. Вербалното (нетелесно) поздравување (поздравување за службена комуникација) се среќава во Грција и во Велика Британија. Бакнувањето на дланката како застарен и традиционален начин на поздравување се среќава сè уште во многу региони на Австрија. Овој начин на поздравување се среќава и во Полска. Во Мароко и во Египет карактеристично е поздравувањето со кимнување на главата (меѓу постарите луѓе и жените), а ракувањето се среќава како начин на поздравување меѓу мажите. Во Јапонија и во Тајланд поздравувањето се изведува преку наклонување (со исправен грб и на одредена дистанца). Колку е поголем наклонот, толку е поголема почитта кон поздравуваната личност. Во Тајланд поздравувањето се врши со двете дланки под главата со благ наклон. Доколку дланките се поставени повисоко кон главата личноста покажува поголема почит, а доколку дланките се пониско почитта е помала (соговорникот е од понизок ранг во однос на лицето кое поздравува). Во Бразилианскиот источен брег жените изразуваат поздравување преку плачење кога во нивното село ќе пристигне познаник или странец, а преку плачот тие изразуваат почит на сите опасности со кои било соочено лицето со пристигнување во нивното село/населено место. Во Конго поздравувањето се врши преку аплаудирање. Ескимите се поздравуваат преку меѓусебно приближување (допирање) на ноздрите. Хавајците се поздравуваат меѓу себе со показалецот и малиот прст (другите прсти свиткани во дланката) „shaka“ што означува релаксирачки начин на живот, и пријателски поздрав. Секако, овие форми на поздравување се разликуваат од една до друга личност и од една до друга генерација. Во германскиот јазик можеме да ги класифицираме во зависност од комуникациската ситуација: дали се работи за формално или неформално обраќање и дали се работи за пишана или усна комуникација.

Во германскиот јазик на познаник или на пријател во пишана комуникација се обраќаме со: *Hallo Peter* (mask.), *lieber Peter* (mask.), *liebe Marija* (femin.). Во случај кога не го познаваме комуникантот се обраќаме со

Sehr geehrte Damen und Herren, а доколку го познаваме лицето кому му се обраќаме со *Sehr geehrte Frau Meier, Sehr geehrter Herr Meier*. Започнување на комуникацијата со позната личност може да биде преку изразите: *Hallo, Hi, Na? Servus, guten Morgen* (после станување, наутро) *Guten Tag* (после 10 часот во текот на целиот ден), *Hi, wie geht's. Lange nicht gesehen. Na, was machst du so? guten Abend* (навечер), *gute Nacht* (пред разделба или пред спиење) *Auf Wiedersehen* (формално обраќање за завршување на комуникацијата), *tschüss, danke, bitte, entschuldigung, auf Wiederhören, freut mich*. Членови од фамилијата се поздравуваат вообичаено со *Guten Tag Mutti (mama), Hallo Mama, Guten Tag liebe Mama, Hallo Mama*. Наставникот или учителот вообичаено се поздравува со: *Hallo Frau Müller (Lehrerin), guten Morgen Frau Müller*. Кога станува збор за поздравување на авторитетна личност со официјална општествена функција, на пример германскиот/ката канцелар/ка (поради својата функција во општеството) се поздравува со: *Guten Tag/guten Morgen Herr/Frau Bundespräsident/in. Ich freue mich Sie zu sehen. Es ist mir ein grosses Vergnügen. Sehr geehrter Herr Bundespräsident, ich freue mich sehr, Sie kennenlernen zu dürfen. /Guten Abend Frau Bundeskanzlerin*. Поздравите за разделба кои вообичаено се користат во неформална ситуација се: *bis dann, bis später, bis gleich, bis bald*.

Под форми за обраќање ги подразбираме сите јазични изрази кои преку именски поими (имиња, звања, роднински обраќања и заменски форми) воспоставуваат контакт меѓу соговорниците и го изразуваат ставот на говорникот. Изразите прикажани во прилог се интересни за нашата анализа:

- (1) *Marija, komm mal bitte hier.*
- (2) *Wie geht's Ihnen denn, Frau Aziri?*
- (3) *Das ist wirklich lieb von dir, mein Schatz.*
- (4) *Sie, was machen Sie denn da?*

Обраќањето може да биде преку користење на заменската форма во 2 лице единина „ти“, преку заменската учтива форма „Виe“, со употреба на името на соговорникот (Петар), презимето (Шмит), титула (г., г-ѓа, г-ца Шмит), титула2 (доктор, професор, директор), титула3 (колега, сестра), титула4 (шеф, газда), роднинско сродство (баба, чичко, мама), збор за контакт (здраво, чао).

t (lat.:tu) z.B.: du.

V (lat.:tos) z.B.: Sie.

FN (first name) z.B.: Peter.

LN (last name) z.B.: Schmidt.

T₁ (title) z.B.: Herr, Frau, Fräulein.

T₂ (title) z.B.: Doktor, Professor, Direktor.

T₃ (title) z.B.: Kollege, Schwester (Inge).

T₄ (title) z.B.: Chef, Boss Sportsfreunde, Dicker (Spitzname).

KT (kinship title) z.B.: Oma, Onkel, Mama.

CW (contact word) z.B.: Hallo, Hi.

Релациите меѓу партнерите можат да бидат симетрични и асиметрични, а обраќањата можат да бидат потполно или делумно реципрочни или воопшто да не бидат реципрочни. Симетрична е релацијата кога двата партнера се приближуваат еден кон друг и кога се на иста возраст, имаат иста службена позиција, или имаат исто образование. Асиметрични се релациите кога двата партнера имаат различна поставеност во однос на еден од горенаведените фактори.

Обраќањето би можело да биде целосно реципрочно кога говорителите имаат исти форми на обраќање и меѓу себе имаат иста поставеност и исти или блискослични релации. Делумно реципрочни се обраќањата кои содржат ословување со „ти“ наспрема „Вие“, а обраќањата се различни. Делумен реципроцитет се среќава во обраќањата во кругот на германските фамилии. Родителите се обраќаат на своите деца со „ти“ и/или со име, а децата одговараат и се обраќаат со „ти“ кон оние со кои се во роднинска сродност. Реципрочната употреба на името е ретка, но се чини дека кај младите фамилии е многу распространета во употребата. Нереципрочно обраќање е кога едниот соговорник употребува „Вие“, а другиот „ти“ во комуникацискиот чин.

Формите за обраќање можат да бидат интегрирани во синтаксичката структура на реченицата, на пример:

(5) *Können Sie heute abend kommen?*

(6) *Gibst du mir das mal?*

Синтаксички неврзаните форми за обраќање имаат вокативна функција:

(7) *Peter, hier ist es aber kalt.*

(8) *Wann kann ich den Befund abholen, Herr Doktor?*

Во германскиот јазик постои форма на прагматичка конгруенција меѓу именската форма на обраќање и/или заменката со финитната глаголска форма. Од оваа причина следниве реченични примери не се прифатливи (или се во иронична употреба):

(9) **Herr Professor, brauchst du die Vitaminspritze?*

(10) **Jörg, würden Sie die Güte haben, sich vielleicht einen Augenblick hierher zu bemühen?*

Последниот реченичен пример покажува дека прагматичката прифатливост е поврзана со стилот и јазичното ниво. Последниот пример е неприфатлив поради стилистичката инкомпатибилност, додека реченицата: *Jörg, kommen Sie doch bitte hierher.* во одредени ситуации е прифатлива.

Во македонскиот јазик, исто така, постои совпаѓање според граматичката категорија број меѓу субјектот и финитниот глагол. Исто така, постои и прагматичка конгруенција меѓу формата на обраќање и глаголот. Формите за обраќање можат да се користат како контактни елементи во германскиот јазик, како повикување при поголема дистанца.

(11) */Meister zu Arbeiter auf Fabrikhof/: Potniak, die T-Träger sollen Sie bringen, habe ich gesagt.*

Овие изрази можат да се користат како доверливи или како израз на емоционална ситуација меѓу познаници или странци со афективен стил во говорниот јазик каде што заменската форма на обраќање стои на почетокот на реченицата (Zimmermann 1965). Ова се случува обично при контакт или при потврда на веќе постоечкиот контакт, како и при почеток на прекинување на контактот.

(12) *Du, gut, daß ich dich treffe.*

(13) *Sie, ich muß jetzt leider weg.*

(14) *Du, was ich dir noch sagen wollte ...*

Нивното значење во емоционалните ситуации најчесто е пејоративно:

(15) *Du, wenn ich das noch einmal sehe, ...*

(16) *Du Idiot, wie konntest du so etwas machen! Sie, lassen Sie sich hier nicht mehr blicken.*

(17) *Sie Idiot, wie konnten Sie so etwas bloß machen!*

Најинтригантното прашање дали изразот *du Idiot* искажува голема навреда може да се дебатира на следниов начин: во една целосно или делумно реципрочна релација на обраќање со „ти“ овој израз во одредени околности воопшто не е премногу навредувачки, но во секој случај изразува помала навреда отколку во изразот *Sie Idiot* во реципрочна Вие-релација. *Du Idiot* во симетрична релација покажува засилување на навредата. Употребата на *Sie Idiot* во *tu*-релација се чини парадоксална и невообичаена.

Надворешно јазичните услови кои влијаат на проминалните обраќања со „ти“ и „Вие“ ги претставуваме преку дијаграм, кој е воведен во социолингвистичката литература од Ервин-Трип (Ervin-Tripp, 1971, стр. 18ff). Се обидуваме да ги групираме факторите кои влијаат на формите на обраќање. Говорникот е возрасна личност, а факторите кои неопходно повлекуваат обраќање со „ти“ се следниве:

А) роднински врски до трет степен;

Б) возраста на соговорникот е под 12 години;

В) меѓусебен договор;

Г) ученици во исто одделение;

Д) познанства од детството каде претходно постои редовен контакт;

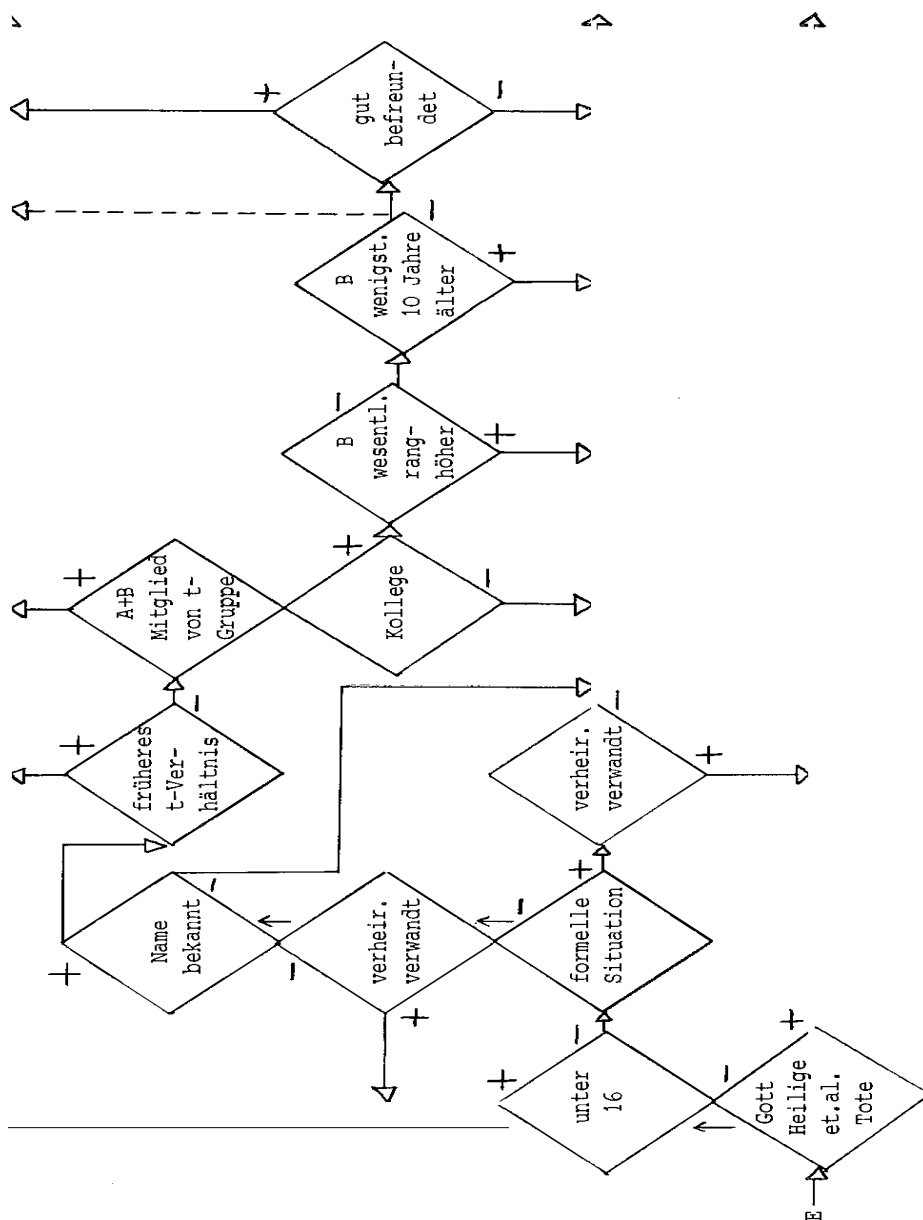
Ѓ) соговорникот е дете до 5 години.

Фактори кои најчесто, но не неопходно повлекуваат обраќање со „ти“:

А) возраст на лицето кое му се обраќа е од 12 до 16 години;

Б) припадност кон одредена возрасна група (работници од една институција, припадници на одредена партија, студентско здружение и сл.);

В) роднински врски над трето колено, кога односите се познати или се очигледни.

Слика 4.1: Надворешно јазични фактори кои влијаат на формите на обраќање, „ти“ vs. „Вие“ /А-говорник, Б-соговорник, →води кон, - - →најверојатно води кон, t-ти, v-Вие/ (Vorderwülbecke K., 1976, стр. 346)

Во следниов дел (табела 4.1) даваме табеларен приказ на формите на поздравување и на обраќање кај говорителите на германски јазик (ГГЈ) и нивните преводни еквиваленти (при средби и разделби).

Табела 4.1: Табеларно претставување на формите на поздравување и на обраќање кај говорителите на германски јазик (ГГЈ) и нивните преводни еквиваленти

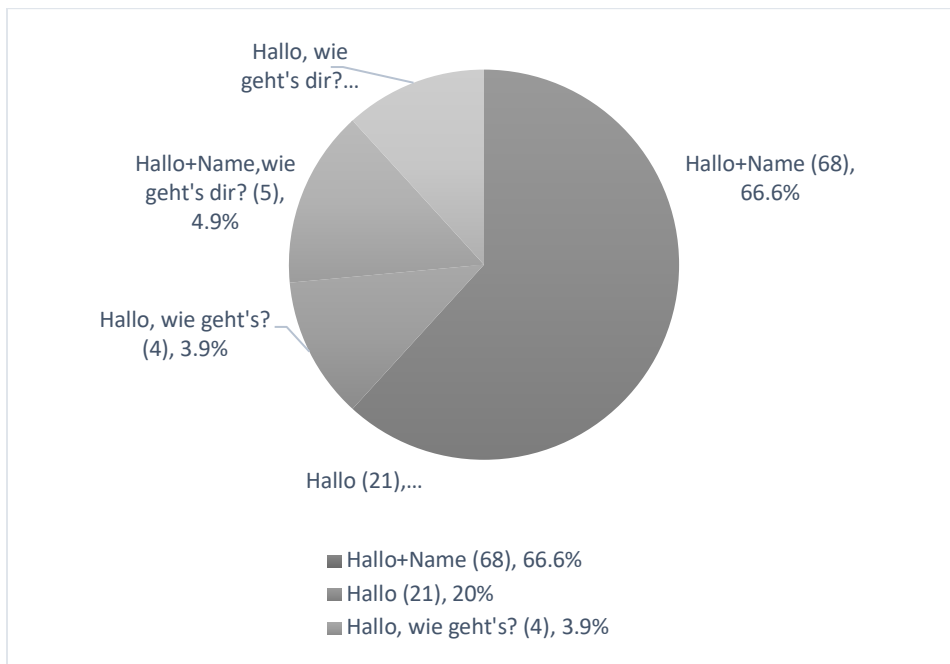
Форми на поздравување/обраќање кај ГГЈ	Форми на обраќање/поздравување кај МИГЈ
Guten Morgen! / Morgen! / Moin!	Добро утро!
Guten Tag! / Tag! / Tagchen! / Tach / Tachchen	Добар ден!
Grüß Gott! / Grüß Dich (Euch)!(регионална употреба)	Здраво !
Hallo! / Hallochen	Здраво!
Hi!	Здраво! (разговорно)
Mahlzeit!	Добар апетит! Пријатно јадење!
Sei(d) begrüßt!	Биди (ми) / Бидете (ми) поздравен(и)!
Servus!	Здраво!
(Herzlich) Willkommen!	(Срдечно) Добредојде!
Guten Abend!	Добра вечер!
Abend, N'Abend	Здраво / Добра вечер
Gute Nacht!	Добра ноќ!
Auf Wiedersehen! Auf Wiederschauen! Wiederseh(e)n!, Wiederschau(e)n!	До видување! До гледање!
Adio! Bis...!	Чао, до... (утре)
Leb(t) wohl!	Со здравје!
Mach's gut!	Секое добро!
Tschau!	Чао!
Tschüs!, Tschö!, Tschüssie!, Tschüschen!	Чао! Поздравче!

Од материјалите кои беа обработени до сега, како форми на обраќање кои ги користеа македонските изучувачи на германски како странски јазик (МИГЈ) во неформални и формални ситуации беа сретнати следниве изрази кои се дадени во табела 4.2.

Табела 4.2: Форми на поздравување кај МИГЈ (во формални и неформални ситуации)

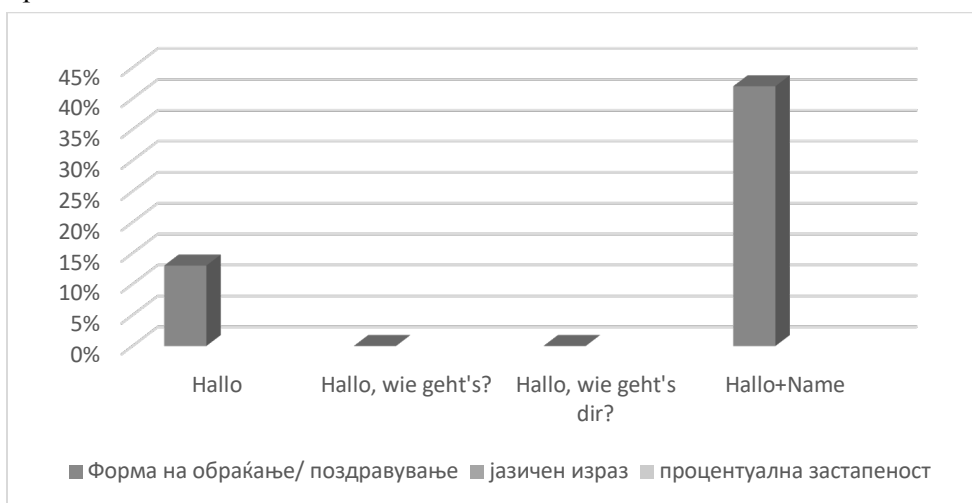
Форма на обраќање/ поздравување	Јазичен израз	Процентуална застапеност
Hallo	Hallo!	21 (13 %)
Hallo+Name	Hallo Ana!	68 (42 %)
Hallo+Name+wie geht's dir?	Hallo Ana, wie geht's dir?	5 (3,1 %)
Hallo, guten Tag	Hallo, guten Tag!	13 (8 %)
Hallo, guten Tag+Name	Hallo, guten Tag Petar!	1 (0,6 %)
Hallo Frau+Name	Hallo Frau Sara!	13 (8 %)
Frau+Nachname	Hallo Atanasova!	2 (1,2 %)
Hallo wie geht's?	Hallo, wie geht's?	4 (2,4 %)
Hallo, wie geht's+Pronomen?	Hallo, wie geht's dir?	4 (2,4 %)
Schönen Tag Herr...	Schönen Tag Herr Aziri!	1 (0,6 %)
Hallo, Herr +Nachname	Hallo, Herr Petrov!	2 (1,2 %)
Hi Liebes!	Hi, Liebes!	1 (0,6 %)
Hi!	Hi!	2 (1,2 %)
Du+Name	Du, Ferdane!	1 (0,6 %)
Hallo, +Name+Nachname	Hallo Donche Atanasov!	2 (1,2 %)
Hallo, wie geht's+Name?	Hallo wie geht's Donco?	2 (1,2 %)
Guten Tag!	Guten Tag!	16 (9,9 %)
Guten Tag+Name (Guten Tag, Frau/Herr...)	Guten Tag Aziri!	1 (0,6 %)
Name	Marija!	1 (0,6 %)
Hallo, wie geht's dir/Ihnen Frau+Name	Hallo, wie geht's dir Frau Milena?	2 (1,2 %)

На следниот дијаграм ја претставуваме застапеноста на најчесто употребуваните форми за поздравување кои беа сретнати кај МИГЈ во неформални ситуации (усна комуникација).

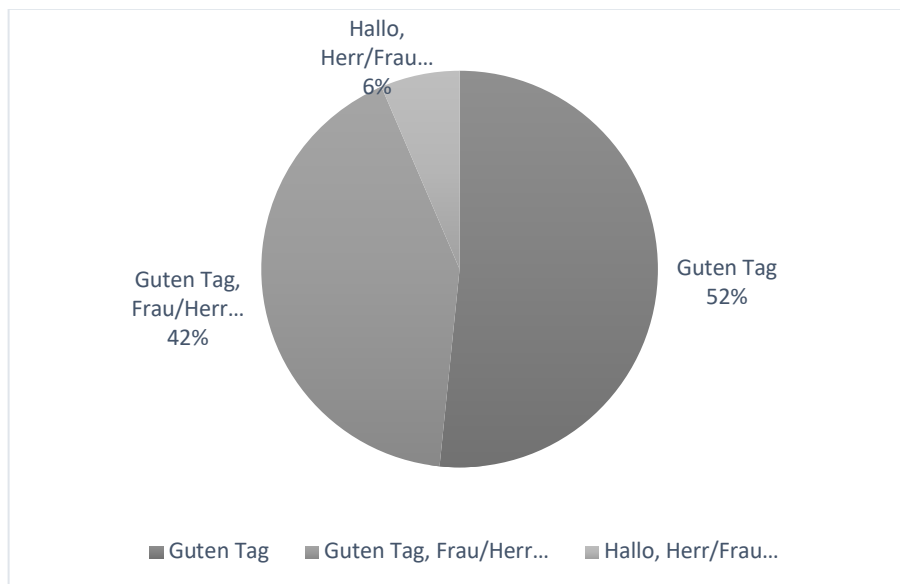
Слика 4.2: Најчесто употребувани форми на поздравување кај МИГЈ во неформални ситуации.

Најчесто употребуваните изрази (поздрав, поздрав во комбинација со лично име или поздрав со воведно прашање со или без заменска форма) се претставени на слика 4.3.

Слика 4.3: Изрази за поздравување (обраќање) во неформална ситуација (усна комуникација)

На следниов дијаграм (слика 4.4) се претставени најчесто употребуваните форми на поздравување од МИГЈ во формални ситуации.

Слика 4.4: Форми на поздравување кај МИГЈ (во формални ситуации, усна комуникација)

4.6 Заклучни белешки

Проектот што се опишува во овој прилог е направен да овозможи подобри услови за научно-истражувачка работа на истражувачите, студентите кои студираат странски јазици (англиски и германски) на сите университети во Р. Северна Македонија, наставниците, професорите, мултипликаторите и другите лица кои се вклучени во образовниот процес. Високообразовниот систем во Р. Северна Македонија е често критикуван поради традиционалните методи на наставата, бавната имплементација на секоја промена, како и немотивираниите студенти. Искуствата стекнати преку работата на овој проект ќе се десиминираат во неколку форми: преку објавување публикации кои го опишуваат проектот и корпусот, вклучувајќи и упатство за користење, преку организирање работилници за истражувачите, наставниците, студентите и останатите едукатори во различни градови низ Р. Северна Македонија (Скопје, Штип, Тетово, Битола, Охрид), како и преку презентации на конференции и публикации во реномирани списанија. Во оваа статија беше направен обид да се претстават формите на обраќање и поздравување во германскиот јазик, кои се интересни за анализа во именуваниот корпус. Формите за поздравување кои беа опфатени во нашата анализа покажуваат дека најчесто во неформални

ситуации МИГЈ ги користат изразите, како: *Hallo; Hallo, wie geht es dir?; Hallo+Name; Hi*, и др., а во формални ситуации тие користеа изрази, како: *Guten Tag; Hallo, guten Tag; Hallo Herr/Frau+Name...* и сл., кои зависат од јазичната ситуација, контекстуалното опкружување, возраста и формалноста/неформалноста на ситуацијата. Полот не беше земен предвид при овие анализи, бидејќи бројот на учесници од машки пол во анализите беше многу мал, т.е. незначителен. Како поретки форми на поздравување се сретнаа изразите од типот: *Hallo Frau+Name, Schönen Tag, Herr/Frau ..., Hi Liebes!* и сл., кои се разликуваат значително од оние изрази користени од ГГЈ.

Се надеваме дека корпусот ќе побуди интерес за истражување и изработка на семинарски трудови, дипломски и магистерски работи кај студентите, и дека ќе предизвика интерес за проширување, актуализација и популаризација на корпусните истражувања во Р. Северна Македонија, како и интерес за нови истражувања на другите елементи од овој говорен чин во споредбени јазични анализи.

Користена литература

На латиница

- Ervin-Tripp, S. M. (1971). Sociolinguistics. In J. Fishman, *Advances in the Sociology of Language* (15–91), The Hague/Paris.
- Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. New York: Longman.
- Leech, G. (1985). *Semantics. The study of Meaning*, Harmondsworth: Penguin Books.
- Mey, J. (1993). *Pragmatics: An Introduction*. Oxford: Basil Black Well Ltd.
- Nodoushan, Mohammad A.S. (2006). The Socio-Pragmatics of Greeting Forms in English and Persia. *Journal of Language, Society and Culture* 17.
- Searle, J. & Vanderveken, D. (1985). *Foundations of Illocutionary Logic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vorderwülbecke, K. (1976). Anredeformen und selbstbezeichnungen im Deutschen und Japanischen. In Stickel, Gerhard (Hrsg.), *Deutsch-japanische Kontraste. Vorstudien zu einer kontrastiven Grammatik* (335–394). Tübingen: Narr.
- Zimmermann, H. (1965). *Zu einer Typologie des spontanen Gesprächs. Syntaktische Studien zur Baseldeutschen Umgangssprache*, Bern.

На кирилица

- Димовска, К. (2017). Потенцијални паремиолошки форми во избор бугарски и македонски епски песни. *Прилози. МАНУ*, стр. 148.
- Миленковска, С. (2016). *Прагматичките теории во интерпретација на директните и индиректните говорни чинови во македонскиот јазик: примена врз примери од драмскиот дискурс*. Магистерски труд. УКИМ, 2016 Скопје.

- Минова-Ѓуркова, Л. (1994). *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*. Скопје: Радинг.
- Николовска, В. (2013). Што изгубивме низ времето (на примери од јазикот). Во: *Јазикот наш денешен. Зборник на трудови од XVII научен собир одржан во Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје*, 23. ISSN 978-608-220-018-7.
- Правопис на македонскиот јазик /второ издание/. (2017). Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје, Р. Македонија. Култура АД – Скопје. За издавачот Елена Јованова-Грујовска. Култура АД – Скопје
- Сековска – Ангеловиќ, К. (2013). Ефектите од примената на јазичните игри при усвојувањето на стручната лексика во наставата по Деловен италијански јазик. Во: *Зборник на трудови од Меѓународната конференција за применета лингвистика: Практиката во јазикот, јазикот во практиката (ПЈЈП)*. 7–8 јуни 2013 година Скопје, Република Македонија.
- Стоевска-Денчова, Е. (2009). Именување на роднинските односи во македонските дијалекти од словенски и балканистички аспект. Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“–Скопје.

Summary

THE INTERLANGUAGE OF MACEDONIAN LEARNERS OF GERMAN IN THE MACEDONIAN CORPUS OF LEARNER LANGUAGE (MACOR)

The project described in this paper *Macedonian Corpus of Learner English and German* (MACOR) is designed to provide better conditions for researchers, university language students, teachers and other educators in the Republic of North Macedonia. The Macedonian system of higher education is often criticized for its traditional methods of teaching, slow implementation of any changes and unmotivated students. In order to address this weakness, the Faculty of Philology at Goce Delchev University in Shtip, Republic of North Macedonia, in collaboration with the Faculty of Computer Science at the same University, has set to create a Macedonian Corpus of Learner English and German. Learner corpora are electronic collections of texts produced by language learners. Interest for them is growing fast in the second language acquisition and foreign language teaching communities because they provide an innovative and unique methodology for empirical research with theoretical and practical implications that can be used by researchers, university language students, teachers and other educators.

MACOR consists of three sections: 1) learner English subcorpus; 2) learner German subcorpus; and 3) native Macedonian subcorpus. All three sections contain materials produced in response to similar tasks and in similar conditions. The native

Macedonian subcorpus will provide conditions for studying the influence of the mother tongue in the process of learning a foreign language. The experiences received with the work on this project will be disseminated through several forms: publications describing the project and the corpus, including a user's manual; training workshops for researchers, teachers, students and other educators in several parts of the Republic of North Macedonia (Shtip, Tetovo, Bitola, Ohrid) as well as presentations at conferences and publications in relevant journals. This article has attempted to present the forms of addressing and greeting in German and Macedonian, which were of interest for our analysis in the described corpus. The forms of greetings that were presented in our analysis show that the Macedonian learners of German used most often in informal situations expressions, such as: *Hallo/Hi, wie geht es (geht's) dir ?*, *Hallo + Name, Hi*, etc., and in formal situations they used expressions such as: *Guten Tag; Hallo, guten Tag; Hallo Herr / Frau + Name ...* etc. We hope that this corpus will arouse interest in publishing research papers and will spark interest in developing seminar papers, bachelor, and master theses among students, and it will arouse interest in expanding, actualizing, and popularizing deeper corpus research in the Republic of North Macedonia, as well as in research of other elements of this speech act in contrastive language analysis.

За авторката

Билјана Ивановска е редовен професор на Катедрата по германски јазик и книжевност на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Предава предмети од областа на германистичката лингвистика и контрастивната лингвистика на германскиот и на македонскиот јазик. Своите истражувања ги заснова врз современите достигнувања од областа на германистичката и контрастивната лингвистика, како и на интеркултурната комуникација, ставајќи ги во фокус истражувањата од областа на контрастивната анализа за јазичниот пар германски-македонски, како и теми од областа прагматика и усвојување на германскиот како странски јазик.

Email: biljana.ivanovska@ugd.edu.mk